

Բ Ե Ջ Մ Ե Ս Ի Պ

Օ Ր Ա Գ Ի Ր

ԲՆԵԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԵԿԱՆ ԵՒ ԲՆԵԸՍԻՐԵԿԱՆ

ԳԻՏԵԼԵՅ

Գ. ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 18.

1845

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 15.

ԲՆԵԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆՔԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

2. Ուի :

ՈՍԿԻՆ աղուոր դեղին, սաստիկ ծաւալական ու խիտ մետաղ մըն է. ջրէն տասնուինը անգամ աւելի ծանր է. սաստիկ առաձգական ալ է, այնպէս որ մէկ բթաչափին տասներորդ մասին մէկուն չափ բարակ ոսկի թելը ինչուան հինգ հարիւր լիպրէ ծանրու թիւն կրնայ վերցնել առանց փրթելու : Այսպէս ըլլալուն համար պարզ չգործածուիր, հապա թէ ստակ և թէ ուրիշ զարդեր շինելու համար՝ մէջը քիչ մը պղինձ կամ արծաթ կը խառնեն : Ոսկին արքայաջրէն՝ զատ, ուրիշ թթուութեամբ ամենեւին չլուծուիր. ասոր համար է որ արծաթով կամ պղինձով խառնած ոսկին փորձաքարին՝ վրայ երբոր կը քսես, փորձաքարին մէջ եղած ժանտաջուրը զանոնք կը լուծէ, իսկ ոսկին անարատ կը մնայ : Ոսկին սաստիկ կրակով կը հալի ու ամենեւին չցնդիր. օդու մէջ ալ ամենեւին չայլայլի : Ոսկին զուտ ալ կ'ելլէ գետնէն, բայց աւելի պղինձի՝ երկրթի կամ արծրթի հետ խառնած կը գտնուի զանազան գուներով : Այր-

բեմն խորանարդ ձևերով կամ ատամնաձև բիւրեղացած կ'ըլլայ. բայց աւելի փոշի պէս կը գտնուի, որ սովորաբար խիտ մանր են, թէպէտ երբեմն մեծկակ հատիկներ ալ կը գտնուին : Փարիզու թանգարանին մէջ մէկ հատ մը կայ որ լիպրէն աւելի կը կշռէ. Ամերիկայի մէջ ինչուան 50 քիլոկրամ ծանրութեամբ գտնուելէ, Փոշտեսակ ոսկին գրեթէ բոլորովին զուտ է, որ ժողովելէն ետե կը հալեցնեն, ու լիպրէն 1500 Ֆրանքէն աւելի կը ծախեն :

Այրիւ տեսակ հողերու մէջ կը գտնուի ոսկին. մէյմը նախնական և միջական կարգերուն մէջ. մէյմալ, որ աւելի սովորական է, հին հեղեղային աւազուտներու, գետի աւազներու մէջ, և մանաւանդ ան գայլախազոտ ու երկաթոտ աւազներուն մէջ՝ ուր որ կը գտնուին նաե փլաթին, ադամանդ և ուրիշ ազնիւ քարեր. և աս կարգերը ջրհեղեղեան հողերու կամ երրորդական հողերուն վրայի կարգին տակը կը սեպուին. իսկ երկրորդական հողերուն մէջ ամենեւին չգտնուիր : Ուստի ոսկիի հանքերը ընդ-

1. Բեւալ :

2. Մեհէկի Լալ :

հանուր երկու կրթաժողովին . մէյմը գեանին տակը գտնուածները , մէյմըն ալ ոսկերեր աւազներէն ելածը . և սա երկրորդը առջինէն շատ աւելի է :

Բերիկայի մէջ ոսկին խիստ առատ է . Պրազիլէն ելածը ինչուան 7000 քիլոկրամ կը հասնի , որ ըսել է 22,000,000 ֆրանքի ոսկի : Պրազիլէն ետե ոսկիի կողմանէ հարուստ է Վոլումպիայի հասարակապետութիւն , ոսկից տարին 4700 քիլոկրամ ոսկի կ'ելլէ , որ 10,000 000 ֆրանք կ'ընէ : Վոլումպիայէն ետե երեւելի է Վիլին՝ որ տարին 2800 քիլոկրամ կը հասնէ , 9,000,000 ֆրանքի աժէք : Փերուի ոսկեհանքը քիչ է , ու երբեմն արծաթահանքերու մէջ կը գտնուի . և տարին հազիւ թէ 800 քիլոկրամ կ'ելլէ : Իսկ Սեքսիկոյէն ելածը 1600 քիլոկրամ կը հասնի : Բոլոր Բերիկայի ոսկեհանքերէն ելածն է տարին 17,500 քիլոկրամ , որ կ'արժէ 60,000,000 ֆրանք . ատեն եղած է որ այսչափին հինգ մասին երկուքը՝ միայն Պրազիլէն ելած է : Բոլոր Լաբոպայի ոսկեհանքերէն . հազիւ թէ 1400 քիլոկրամ ոսկի կ'ելլէ : Ուր ալ լեռան արեւելեան կողմը եղած Պերեզոֆն ալ մէկտեղ առնելով . ըսել է թէ Բերիկայէն մէկ տարուան մէջ ելածը Լաբոպայի ելածէն 12 անգամ աւելի է : Բայց քանի որ Սպանիայի գաղթականները իրենց ազատութիւնը ձեռք առին , Բերիկային ոսկիի ու արծըթի հանքերը գրեթէ կէս ուրի կէս վար իջան : 300 տարուան մէջ Բերիկայէն 900,000 քիլոկրամէն աւելի ոսկի ելած է , որուն աժէքը իրեք հազար և հարիւր միլիոն ֆրանքէն աւելի կ'ընէ :

Վերիկէի ու Նիւիայի մէջ հարուստ ոսկեհանքեր կան , բայց վրանին ըստոյդ տեղեկութիւն չունինք . այսչափ գիտենք որ Վերիկէի սեւերը ոսկեքեր աւազը ծախելով , կամ ոսկիէ կոշտ օղակներ շինելով ու ծախելով մեծ առուտուր կ'ընեն . տարուան մը մէջ ծախուած աւազը 5,000,000 ֆրանքի ոսկի կը բերէ : Լաբոպայի մէջ

գործածական ոսկեհանք խիստ քիչ կայ . գլխաւորներն են Սաքաուտանին ու Դրանսիլվանիայինը . կը գրտնուի նաև Սաքսոնիա ու Փիէմոնթի երկիրը : Սիպերիայի մէջ երեւելի է Լաքաթերինպուրկի մօտ Պերեզոֆն սուածը : Վաղղիայի մէջ Տոֆինէ գաւառը մէկ հանք մը կայ , բայց քիչ ըլլալուն անգործ մնացած է . հոն տեղի գետերուն աւազն ալ ընդհանրապէս ոսկեքեր է : Հիմա Սուսաստանի Ուրալ լեռներուն դարվար տեղերու աւազներն ալ կը բանեցընեն . նմանապէս Սաքաուստան ու Սպանիա և ուրիշ տեղեր :

Տարուէ տարի ծախուած ոսկին գրեթէ 74,000,000 ֆրանքի բան է . իսկ արծըթին չափն ու գինը շատ աւելի է , այսինքն 192,000,000 ֆրանք : Սկիին ու արծըթին քանակին համեմատութիւնն է գրեթէ մէկինյի սունուերկու . բայց գնոյն համեմատութիւն է մէկին տասնըհինգ . պատճառը սա է որ ոսկին արծըթէն քիչ կը գործածուի :

Ուրիշ մետաղներու հետ խառնուած ոսկին զտելու համար՝ պէտք է նախ սնդիկով ամալկամ ընել , ետքը սնդիկը ցնդեցընել . ասանկով ոսկին կը զտուի . իսկ թէ որ դեռ մէջը օտար մետաղ մնայ՝ պէտք է ժանտաջրի մէջ ձգել որ մէկալ նիւթերը կը լուծէ , ու ոսկին կը զատուի : Երբ պէս ընելու է նաև արծըթի հետ խառնած ոսկին . ետքը ան լուծած արծաթը հալեցընելով՝ սովորական արծաթ կը դառնայ : Իսկ փոշի դարձած աւազը որ գետերէն կ'ելլէ՝ միայն հալեցընելու ու թափելու է :